

PLATON'UN HUKUK ANLAYIŞI

Asis. Dr. Bülent TAHİROĞLU

GİRİŞ

Bu etüdde «Platon'un Hukuk Anlayışı» incelenecektir. Bu amaçla, Platon'un çeşitli eserlerinde beliren devlet, adalet, siyaset gibi hukuki kavramlar ele alınarak, hukuk anlayışı incelenmiştir. Platon bir filozof olduğu ve eserlerinde hukuki kavramlara yeri geldikçe yer verdiği için, hukuk anlayışı, felsefesi ve ahlâk hakkındaki görüşleri beraber bir haldedir. Bu sebeple, Platon'un felsefesinden de bahsetmek zarureti doğmuştur. Çünkü, hukuk anlayışını felsefesinden ayırabilmek imkânsızdır.

Yunanistan'da maddî dünyanın gözlemi ile başlayan felsefi düşünce manevî dünyayı da konusu içine alarak ruhi ve ahlakî prensiplere yükselmiş, Platon ve Aristo'da adalet, devlet fikirleri insanın tabiatı ve amacı münasebetleri içinde incelenmeye çalışılmıştır (1).

Yunanistan'da, Ulpianus, Paulus, Papianus gibi hukukçular yetişmediyse de, hukukun genel prensiplerini bulmaya çalışan ve kanunlarını inceleyen filozoflar vardır (2). Bu filozoflardan, Platon bir reform taraftarı, yeni bir sistem teklifçisidir. Eserlerinde sosyal reform plânları teklif etmektedir (3).

Platon'un eserlerinde felsefenin siyaset ve siyasi düşünce ile karışması normaldir. Zira, Platon'a göre, «felsefe siyaseti istemiyen, yapamıyan veya siyasete tenezzül etmeyen olgun ruhların bir sığı-

(1) Yörük, A. K., Hukuk Felsefesi Dersleri, İkinci bası, İstanbul, 1958, s. IX.

(2) Dareste R., Science du Droit en Grèce, Paris, 1893, s. 3.

(3) Dareste R., op. cit., s. 5.

nağıdır» (4). Eserlerine politikanın mi, yoksa felsefenin mi hâkim olduğu konusunda bir karara varmak zordur (5).

§ 1 — Platon'un Hayatı

Platon'un tam bir biyografisini yazabilmek zordur, zira birçok tarih ve olaylar şüpheli kalmaktadır (1). Fakat, Goethe'nin dediği gibi, hayata girilen kapının büyük önemi vardır (2). Bu sebeple, Platon'un eserlerini, fikirlerini ve felsefesini etkileyen hayatını bilmek gerekir.

Batı siyaset felsefesinin üstadlarından biri olan Platon'un ataları arasında Solon vardır. Büyük bir Atinalı aileye mensup olan Platon, tabiatıyla, siyasete yönelecekti. Fakat politika ona sadece hayal kırıklıkları getirmiştir. Aile bağları ve kişisel eğilimleri bakımından Isparta tipi bir aristokrasiye taraftardır. Ama, Otuz tiranın idaresi onu isyan ettirir. Sonra da demokratik tepki Sokrat'ı öldürür' Bu zıt yöndeki olaylar ona, nazari düşüncelerle meşgul olmak için, fiili politikayı bıraktırır (3). «Medeni dünyada» seyahate çıkar. Bir süre Mısır'da, Sicilya'da bulunur. Sicilya'da önce - Voltaire'in Prusya sarayındaki durumu gibi - iyi kabul görür, sonra tiran onu köle olarak satar. Efendisi onu azad eder ve Atina'ya döner (4). Siyas fikirlerini Syracuse'de uygulamak istemiş ve bu teşebbüsleri başarısızlıkla sonuçlandırmıştır. (M. Ö. 387, bilhassa 367 ve 361 yıllarında). Politikaya hazırlanmak için felsefe ile uğraşır. Artık vatanındaki günlük siyasî hareketlere inanmamaktadır. Yani, her şey (felsefe bilen bir tiranın sayesinde kökten bir değişiklik ümidi), veya hiçbir şey (Atina siyasî mücadelelerinden uzaklaşan felsefi düşünce) (5).

Büyük bir ilgiyle karşılanan Akademisini kurar. Sicilya'ya tekrar gider. Fakat, yeni tiran da Platon'a misafirden ziyade bir mah-

(4) Devlet, (VI, 496 B), çevirenler Eyüboğlu S., Cimcoz M. A., s. 286.

(5) Touchard J., Histoire des Idées Politiques, Paris, 1963, s. 29.

(1) Platon, Cresson A., Paris 1953, s. 1.

(2) Yörük A. K., İ.H.F.M., C. XV, 1949, sayı 1, s. 337.

(3) Touchard J., op. cit., s. 28.

(4) Challaye F., Petite Histoire des Grandes Philosophies, Paris, 1948, s. 40.

(5) Touchard J., op. cit., s. 29.

kûm muamelesi yapar. Platon, aynı şekilde başarısız bir üçüncü Sicilya seyahati de yapmıştır.

427 yılında doğan Platon, Atina'da 348'de ölür (6).

1 — Platon'un Felsefesi

Platon'un felsefe tarihinde önemli bir yeri vardır. Bunun sebebi de anlattıklarının açık olmasıdır (7).

Uzun bir süre, Platon'da siyasetin felsefesinden ayrı olduğu sanılmıştır. Fakat, Platon, felsefeye siyaset yolu ile ve siyaset için gelmiştir (8). Felsefeye, gördüğü düzensizliğin sebebini bulmak, düzeltme çarelerini araştırmak için yönelir, artık politikayı düşünmekten vazgeçmek ev düzelmesi imkânsız kötü bir dünyadan uzaklaşmak için değil. Sebep ve çareleri Platon'a felsefe göstermiştir: Bütün kötülükler adaletsizlikten ileri gelmektedir ve adaletten ilham alan bir siyasî sistemin kurulması ile bunların önüne geçilebilir (9).

Platon'un felsefesinin anahtarı İde'ler nazariyesidir. Eğer, devamlı ve değişmez bir konusu olmazsa, ilim yoktur. Bu konu İde'dir. İde anlaşılabilen bir şeydir ve hisler de İde'ye yaklaştıkça anlaşılabilir bir hale gelir. İde'ler, ölümsüz şeylerin gerçek yanlarını borçlu oldukları devamlı prensiplerdir. Dünya, İyi İde'sinin ilk sırada olduğu bir hiyerarşi olarak düşünülebilir (10). Platon'a göre, herşey İde'lerin varlığından çıkar, İde'ler her şeyin esası ve sebebidir; gerçek, ebedî ve değişmez kavramdırlar. Platon'cu felsefeye hâkim olan, bu herşeyin üstündeki fikir, İyi'dir. Platon'a göre, insan varlığında en önemli olan ruhtur, ruhun varlığına ve vücuttaki üstünlüğüne inanır. Diğer taraftan, insani faaliyetlerin en önemlisi siyaset, yani ciritas'ın teşkilâtı ve işleyişi ile ilgili herşeydir (11). Bu şekilde, Platon insan ruhunun ve toplumun aynı yapıya sahip olduğu kanısına varmıştır. Zira, her ikisinde de aynı sebepler aynı sonuçları meydana getirmektedir.

(6) Challaye F., op. cit., s. 41.

(7) Dareste R., op. cit., s. 11, 12.

(8) Crozat C., *Amme Hukuku Dersleri*, İstanbul, 1938, çev. Arsal Oğ, s. 72, Prélot M., *Histoire des Idées Politiques*, 1959, s. 52.

(9) Luccioni J., *La Pensée Politique de Platon*, Paris, 1958, s. 204.

(10) Bouillet M., *Dictionnaire d'Histoire et de Géographie*, Paris, 1897, s. 1515.

(11) Luccioni J., op. cit., s. 205.

Adaletsizlik, sadece düzensizliğin bir şekli değil, sosyal bir sınıfın kendisine ait olmıyan görevleri yapmasıdır (12). Adil olmıyan ruh, insanı faziletin aracılığı ile iyiliğin gerçekleşmesine götüren akla itaat etmeyendir. Adil olmıyan civitas, idarenin, diğer insanları yönetecek kişiler olan filozoflarda olmıyan civitas'lar'dır. Zira, gerçek ilmi, iyilik ilmini bilenler sadece filozoflardır (13).

Eğer bir İyi varsa, iyi bir yaşama şeklinin gerçekleşmesi devletin iyi bir şekilde teşkilatlanması ile mümkündür. Bu ahlaki ve siyasi problemler Platon'un felsefesinde birbirinden ayrılamaz. Felsefenin önemi ve diğer konularla ilgisi Platon'un toplumun âhenk ve mutluluğa, kralın filozof ve filozofların kral olması halinde erişeceği fikrinden de bellidir (14).

Platon'un düşünceleri, insan ve onun görevleri üzerine kurulmuştur. İnsan iyiliğe yönelir (15). Çocuğunu kurtarmak için hayatını veren anneyi, vatanını savunurken ölen askeri, bir kanaat uğruna kendisini feda eden filozofu karşılaştırırsak, bu üç hareketin birbirine benzediğini, aynı izi taşıdıklarını ve aynı örneği tekrarladıklarını görürüz: İyi İde'si (16). Ruhun iyiliğe varabilmesi için akla, bu hâkim melekeye ilk sırayı vermesi gerekir. Toplumun da yönetici sınıfa üstünlük tanıyarak iyiliğe erişmesi lâzımdır. Bu filozoflar sınıfı, üstün kabul ettikleri hakikatten ilham alır. Bu açıdan Platon'un siyaseti, felsefesinin bir uygulamasıdır (17).

Platon, eski çağ düşünürleri arasında dünyanın yaratıcısı tek tanrıyı ima eden ilk filozoftur (18).

Platon'da fikir ve düşünce ile ilim birbirine karışmış durumdadır. Platon'un ismi insan düşüncesinin ilmin temelini tesbit etmek için yapılan denemelerden birini ifade eder. Bu temel İyi'nin gaye olarak kabulü ve mistik düşüncedir (19). Platon'u yorumlamak iste-

(12) Luccioni J., op. cit., s. 205.

(13) Luccioni J., op. cit., s. 205.

(14) Cresson A., op. cit., s. 35.

(15) Luccioni J., op. cit., s. 205.

(16) Weber A., Felsefe Tarihi, çev. Eralp V., Üçüncü bası, İstanbul, 1964, s. 52.

(17) Luccioni J., op. cit., s. 205.

(18) Mosca G., Histoire des Doctrines Politiques, Paris, 1955, s. 44.

(19) Bréhier E., Etudes de Philosophie Antique, Paris, 1955, s. 63.

yenler daima iki zorlukla ve Platon'un iki cephesi ile karşılaşılır: bilgin Platon ve mistik Platon (20).

Platon'un, filozoflar dünyasında istisnai yerine kavuşmasında, hiristiyanlığın gelişmesinin ve fikirlerinden faydalanılmasının rolü büyüktür. Gerçek düşünceleri ne olursa olsun; Platon, hiristiyan müelliflerin bir öncüsü olarak kabul edilmiştir (21).

2 — Platon'un Eserleri

Platon, eserlerini basamakladığımız ilk ve onlara tamamen mâlik olduğumuz tek Yunan filozofudur. İstisnai bir şansın bize intikal ettirdiği eserleri, bugün halâ çözülememiş birçok sorunları ortaya koymaktadır. Fakat geleneğin kendisine attığı kitaplardan bir kısmı Platon'a ait değildir (22).

Uzun çalışmalar sırasında eserleri, diyalogları çeşitli tasniflere tâbi tutulmuştur (23).

Platon'un eserlerinde siyaset daima mevcuttur. Fakat bu bakımdan iki eseri önemlidir: 375' yılına doğru biten Devlet ve ölümünün tamamlanmasına imkân vermediği Kanunlar. Devlet, felsefi binasının taçlandırılması, ideal devletini kurmak için yaptığı cüretkâr bir teşebbüstür. Kanunlar'da ise, yaşlanan Platon, Girit'te bir koloni kurmak amacı ile, pratik hükümlerin *utopia* ile karıştığı bir düzen teklif etmektedir (24).

§ 2 — Platon'un Hukuk Anlayışı

Platon'un hukuk anlayışı konusunda bir kanıya varmak için, birçok sorun ve konuları beraber işlediği eserlerinin ilgili kısımlarını incelemek gerekir. Platon, çevresindeki olaylara kendi felsefe ve görüşü açısından bakmaktadır.

Platon'un genel olarak hükümet başındakilerden talebi, «ne yapabileceklerini, ne yapmak zorunda olduklarını» öğrenmeleridir. Politika, bu ilmi bilgiyi veren bir vasıtaadır. Tıpkı, (retorik söz sanatı),

(20) Bréhier E., op. cit., s. 64.

(21) Cresson A., op. cit., s. 49, 50.

(22) Weber A., op. cit., s. 49.

(23) Cresson A., op. cit., s. 51.

(24) Touchard J., op. cit., s. 29.

geometri, astronomi, savaş sanatı gibi, Akademisi'nde bu bilginin esaslarını tesbit etmek ister. Ona göre siyasi bilgelik ve basiretin temel sorunu terbiyedir. Çünkü iyi hareket etmek isteyen doğrunun ne olduğunu bilmelidir. Bu şekilde, Platon siyasi ilimler öğretiminin ilk çağını açmıştır (1).

Platon'a göre, «yasaları çoğu kere, zayıf adamlar yaparlar, bunun için de onları kendilerine, yalnız kendi çıkarlarına uydururlar ve ancak bu bakımdan onları överler veya kötülerler.» (2).

I — Devlet

Platon'un siyaset doktrinini açıkladığı üç diyalogtan en önemlisi Devlet'tir. Devlet kendi kendisine yetemeyen insanın, başkalarına ihtiyaç duymasından doğmaktadır (3). Devlet yaşayan bir bütündür. Bir insanın yaşamasını sağlayan organlar gibi, Devletin de var olmasını sosyal sınıflar sağlar (4). Bu yönetici, savaşçı ve çalışan sınıflar biraraya gelerek civitas denilen gerçeği ortaya koyarlar (5). Bu birbirine eşit olmayan sosyal sınıflardan yöneticilere bilgelik, savaşçılara cesaret ve çalışan sınıfa da itaat yaraşır. Kollektif insan veya Devlet'in gerçek bir birlik, büyütülmüş bir kişi gibi olabilmesi için özel çıkarların genel çıkarla bir olması, ailenin Devlet içinde erimesi, kişinin mülkiyet hakkının kaldırılması gerekir (6). Zira, bu iki müessese insanların kişisel çıkarlarının kaynağıdır (7).

Platon uzviyetçi bir görüşe taraftardır. Kişi gibi, Devlet de muhtelif organlardan mürekkep yaşayan bir birlik, canlı bir bütündür. Ona göre Devlet büyük çapta, büyük ölçüde bir insandır (8). İnsan da küçük çapta bir devlettir. İnsan ve Devlet birbirlerinin sebep ve neticesidir (9).

(1) Abadan Y., Devlet Felsefesi, Ankara, 1959, s. 14.

(2) Platon, Gorgias, s. 70, zikreden: Bilik E., Sofistler, A.H.F.D., C. VII, sayı 1-2, s. 374.

(3) Akbay M., Umumi Amme Hukuku Dersleri, C. I., Ankara 1958, Üçüncü bası, s. 85.

(4) Challaye F., op. cit., s. 47.

(5) Akın İ., Devlet Doktrinleri, İstanbul, 1962, s. 13.

(6) Mosca G., op. cit., s. 46, Weber A., op. cit., s. 65.

(7) Akbay M., op. cit., s. 88.

(8) Okandan R. G., Umumi Amme Hukuku Dersleri, İstanbul, 1959, İkinci Bası, s. 71, Akın İ., op. cit., s. 11.

(9) Bu nazariyenin tehlikesi, kişileri Devletin bir âleti getirmesidir: Aster E., Hukuk Felsefesi Dersleri, çev. Çağıl O. M., İstanbul, 1943, s. 129.

Devletin kudreti sınırsızdır, vatandaşların idaresine bırakılan bir şey yoktur. Bu mutlakiyetçi görüş, devletin hareket alanına sınır koyan görüşün (Kant'ın hukuk devleti) zıddıdır. Platon'un bu görüşü Yunan âleminde hâkim olan bir görüştür. Bu görüşte, ferdi unsur, sosyal ve siyasi unsura feda edilmektedir (10).

Platon, Devletini kurmak için, ferdiyetçiliğe zıt bir tedbir ileri sürer: Aristokratik ve idealist bir komünizm. Platon'un komünizmi, kaynaklarını demokratik ve materyalist felsefeden alan modern komünizmden farklıdır (11).

Ekonomik hayatın düzenlenmesi ve işçi sınıfının teşkilâtlandırılması Platon'u ilgilendirmez. Onun ilgisi iki yüksek sınıfa, yöneticilere ve savaşçılara yönelir. Platon özel bir şekilde seçilmiş ve yetiştirilmiş bir sınıfın akıl ve zekâsının hüküm sürdüğü bir Devlet'te yazılı kanunları fuzulî kabul eder (12). İdeal Devlet'i kanunlar korur, fakat vatandaşlar iyi ise, kanunlar lüzumsuzdur; iyi olmaktan uzaksalar, müsbet hukuk faydasızdır. Platon'a göre, Devlet'in selâmeti için tek vasıta, amacı vatandaşların ruhlarını yükseltmek olan eğitimidir. Bu sebeple, jimnastik ve müziğe önem verilmelidir. Fakat yönetici sınıfa, bunlar yetmez. Onlar, diğer ilimleri, bilhassa felsefeyi öğrenmelidir. Devlet, bilgi ve felsefe ile yönetilmelidir (13). Yönetim bilgelere ve bilgililere verilecektir (14).

Çocukları, büyük bir aile haline gelen Devlet büyütür (15).

Platon'un Devlet'inde her ferdin kendine has doğuştan bazı hakları olduğu fikrine yer verilmemiştir (15). Ona göre, demokratik bir sistemde, yönetime kabiliyetsiz kimseler gelmekte, hürriyet zamanla kötüye kullanılmakta, Civitas'ın siyasi ve sosyal ahlaki çığırından çıkmakta, anarşi hâkim olmaktadır. Bütün bunlar, antidemokratik bir sistem ve hükûmet şekillerinin en fenası istibdada yol açmakta-

(10) Vecchio del G., Hukuk Felsefesi Dersleri, İstanbul, çev. Erman S., s. 40.

(11) Piettre A., Pensée Ekonomik et Théories Contemporaines, 1959, s. 13. Akbay M.'de aynı kanaattedir: op. cit., s. 87, dip notu 100

(12) Aster E., op. cit., s. 135.

(13) Akbay M., op. cit., s. 88.

(14) Dareste R., op. cit., s. 21.

(15) Weber A., op. cit., s. 65, Aster E., op. cit., s. 135.

(16) Okandan R. G., op. cit., s. 42.

rır. Platon'a göre, bu aşırı hürriyet, müfrit bir esareti getirmekte, halk bir köle vaziyetine düşmektedir (17).

Platon, bir yandan hiyerarşi üzerine kurulu bir toplum düzeninin, bir yandan da ortalamaya dayanan bir toplum düzeninin savunucusu olarak karşımıza çıkar. Platon'u anlamak için bu ikiliğe dikkat edilmelidir (18).

1 — Demokratik yahut Aristokratik Ahlâksızlığa karşı Mücadele

Platon'u mevcut rejimler ve doktrinler tatmin etmemektedir. Platon'a göre, demokrasi mugalatacılarının saltanatıdır, halkı aydınlatacakları yerde davranışlarını inceler ve iştahlarını manevî değerler haline yükseltirler. Bu demagogların politikası, kitlenin ihtiraslarına ve olaylara dikkat etmektir. En kuvvetlinin, en iyi silâhlının haklı olduğunu ileri sürerler. Amaçları, zayıflar kitlesinin kuvvetlileri durdurmak için bir araç olan, kanuna takılmadan ihtiraslarını gerçekleştirmektir. Bu demagoglara göre, toplum denilen vahşi hayvanlar ormanında, kuvvetli kitlenin ihtiraslarına, fizik, zekâ veya sosyal açıdan kuvvetli kişilerin karşı koyması normaldir. Platon için bu demagogların ilimle hiçbir ilgileri yoktur ve amaçları hakikati aramak değildir (19).

2 — Siyaset ve Ahlâk: Adalet

Platon, siyaset ve ahlâkı ayrı iki alan kabul etmez. Siyaset ahlâka dayanmalıdır. Siyaset ve Devlet nazariyesini anlamak için ahlâk hakkındaki düşünceleri bilinmelidir. Zira, filozofa göre, siyasi cemiyetin gayesi ahlâktır (20).

Devletin konusu adalettir. Bu adaletin iki cephesi vardır: Kişide ruhunun adaleti ve toplumda sosyal adalet. Toplumu teşkil eden kişilerin dürüst ruhu sosyal adaletin gerçekleşmesi için şarttır (21). Devlet'te, bilge kişideki gibi, faziletin verdiği âhenk hüküm sürmelidir. Adalet tam anlamı ile fazilettir, zira amacı bir bütünün çeşitli

(17) Okandan R. G., *İk çağda demokratik ve antidemokratik görüşler*, İ.H.F.M., 1948, C. 14, s. 509.

(18) Akın İ., *op. cit.*, s. 14.

(19) Touchard J., *op. cit.*, s. 30.

(20) Akbay M., *op. cit.*, s. 32.

(21) Schilling K., *Histoire des Idées Sociales*, Paris, 1962, s. 65.

parçaları arasında âhenkli bir münasebeti sürdürmektir (22). Platon'un ideal Devlet'inde, her sınıf görevini bütünü hizmetinde yaptığı zaman adalete dayanan devlet vardır. «Âdil insan» da ancak böyle bir devlette yetişebilir (23).

Adalet kanunlara riayet etmekle doğar. Adalet bir fazilet, fazilet de iyilik aşkının bir sembolüdür (24). Bu düşünceye göre, gerçek fazilet saf ahlâktan daha fazla birşey, insan ve siteye faydalı olan, onlara mutluluk getiren adalettir (25).

Tabiatın gayesi insan, insanın gayesi ise, İde'dir. İdealist Platon, en yüksek iyiyi hazda değil, insanı tanrıya benzeyişinde bulur. Zira, tanrıda adaletsizlik yoktur ve o adaletin kendisidir (26). İyi'ye varmak için tanrıya yaklaşmak ve ona uymak gerekir. İnsanlar, bu ülküye ancak, iyi bir idare şekli ile erişebilir (27). İnsan tek başına buna varamıyacaktır. Eşyanın son gayesi olan adalet, ancak kolektif insan veya Devlet'te (*polis*) gerçekleşebilir (28).

Adaletin ahlakî veya deontolojik (29) karakteri en iyi Platon'un sisteminde ifade edilmiştir (30). Adaleti kişisel ve sosyal hayatın düzenleyici bir prensibi haline getirmek için, Platon, onun diğer alandaki fonksiyonunu ihmal ederek adaletin «herkese hakkını vermek olduğu» görüşünü reddeder. Platon'da, adalet «kendi görevinin ifası, (*suum agere*), yani zekânın her bölümünün ve sosyal sınıfların görevlerini yapmasıdır. Bu adalet, kişilerin ve toplumun hareketlerini âhenkli bir şekilde yönetir. Bu görüş; adaleti âhenk, mükemmellik ve İyi ile bir bütün haline getirmektedir (31).

Platon, Devlet'in ahlakî cephe ve esaslarına büyük bir önem verir, ahlâkla, konusu devlet olan siyaset arasında bir fark görmez. Siyaset insanları âdil yapan bir sanattır. Siyasetin esas görevi va-

(22) Leçons de Philosophie du Droit, çev. J.A.B., Paris, 1936 s. 28.

(23) Aster E., op. cit. s. 134.

(24) Akbay M., op. cit., s. 84.

(25) Labrousse R., Introduction à la Philosophie Politique, Jspan-yolcadan çev Labrousse E., Paris, 1959, s. 49.

(26) Weber A., op. cit., s. 64.

(27) Akbay M., op. cit., s. 84.

(28) Weber A., op. cit., s. 64.

(29) Deontoloji: yapılması gerekenleri gösteren ilim.

(30) Vecchio del G., Justice, Droit, Etat, Paris, 1938, s. 9.

(31) Vecchio del G., op. cit., s. 10.

tandaşları yetiştirmek, onların eğitime yardım etmektir (32). Platon, fazilet ve ahlakî güzellik fikrinden hareket ederek kanun ve müeyyide olmadan, yalnız fazilet ve ahlak güzelliği ile yönetilen mükemmel bir cemiyet, bir siyasî birlik tesisine çalışmış, fazilet ve ahlak güzelliğini Devlet'in siyasî birlik ve teşekkülünün nüvesi kabul etmiştir. Devlet ve hükümetin amacı ahlak ve fazilettir. (33).

Filozofun ilk teşebbüsü, ortak faaliyetlerinde birleşen, ahlak ve politikayı ilim olarak tesis etmektir. Politika, ebedî değerlere bağlanmak için deneylere tâbi tutulmalıdır. Platon'un bilgi ve siyaset nazariyeleri aynı amaca yönelmiştir: Oluş'un gölgelediği gerçekleri bulmak. Platonik İde'ler nazariyesinin Devlet'te oluşu bir tesadüf eseri değildir. Sofistlerin bildiklerini ve öğrettiklerini sandıkları, halbuki sadece gölgesine erişebildikleri faziletin tarifini bulmak gerekir. Bu anlamda, Platon'un teşebbüsü ahlak ve politikayı, Protagoras'ın yönelttiği nisbîlikten kurtarmak içindir. Siyaset ilmi ideal kanunlarını bulmalıdır (34). Siyaset felsefe ile bir bütündür ve filozoflar kral olduğu zaman, siyaset bir ilim olacaktır. Platon, Atina demokrasisini reddettiği gibi, diğer rejimleri hattâ Isparta'yı da beğenmez. Konuyu temelinden inceler. Dolayısıyla, «Devlet» geçmişe dönmeyi tavsiye eden bir hiciv değildir. Protagoras, nasıl mevcut demokrasiyi meşru göstermek için, nisbîlik ve gelişmeyi tesis ediyorsa, Platon da, demokrasiyi daha iyi mahkûm edebilmek için gelişmeyi mahkûm etmiştir. Konu, mükemmel bir rejimin şartlarını bulmaktır. «Devlet»in esas konusu bu şekilde, kişisel veya kolektif adalet olmaktadır. Adalet kavramı, fayda, menfaat veya elverişli oluş görüşlerini ortadan kaldırır. Zaten bir sitenin büyüklüğünü bunlar yapmaz ve siyaset bu kıstasla ölçülmez. Civitas'ın kıstası, sosyal açıdan, Gerçek ve İyi olan Adalet İde'sidir. Platon, siyaseti, adalet fikri etrafında toplayarak, bunu sadece, siyasî olayların objektif bir tasviri değil, fakat idarenin nazari prensiplerinin incelenmesi olarak bir ilim halinde kurar. Bu teşebbüs de sonsuz bir devam kazanır (35).

(32) Okandan R. G., Devlet'in ahlakî cephesi üzerine ilk çağ filozoflarının teorik görüşleri, İ.H.F.M., C. XII, sayı, 2 - 3, s. 428. 429.

(33) Okandan R. G., op. cit., s. 432.

(34) Touchard J., op. cit., s. 30.

(35) Touchard J., op. cit., s. 31.

Toplumda adalet, çeşitli sosyal sınıfların birliğe tabiiyeti sağlanınca gerçekleşecektir (36).

Platon'un adaleti «başkalarının işleriyle ilgilenmeden, kendi görevini yapmaktır» (37).

3 — Rejimlerin Durumu

Rejimlerin değişikliği ve gelişmeleri başka düşünürlerin de, dikkatini çekmiştir. Fakat, Platon bu konuda, genel bir kanuna varacaktır. Siyasi oluş tesadüfi olayların birbirini takib etmesi değil, belirli bir determinizmin sonucudur «Devlet»te tasvir ettiği, Aristokrasinin mükemmel şeklinden bir düşme teşkil eden devamlı bir gelişme ile Timokrasi, Oligarşi, Demokrasi ve Tirani'ye geçilir (38). Aristokrasi rejiminde, çalışanların zenginleşmesinden ve savaşçı sınıfın bu zenginlikleri paylaşmasından Timokrasi doğar. Timokrasi, zenginin yönetimi ve fakirin yönetime karışmadığı zaman, Oligarşi haline gelir. Oligarşi'de zenginlik tek kıstas olur ve sınıflar arasında karışıklık başlar. Memnun olmayanlar baskıları ve kuvvetleri çoğaldığı zaman, zenginleri tasfiye ederek, Demokrasi'yi getirirler. Bu da iyi bir yönetim değildir. Zira, sınırsız hürriyet arzusu uzmanları iktidarda tehlikeli görerek, uzaklaştırır. Kanunlara önem verilmez ve temelden bir tepki Tirani şeklinde yönetimi ele alır. Tirani da, kendisini önleyecek bir kuvvet olmadığı için çılgınlığın kölesi olur ve iktidarı felâketle sonuçlanır (39).

Bu sistematik tabloda, Platon Yunanistan'da mevcut çeşitli rejimleri tasnif etmeyi denemiştir. Çeşitli gözlemler, rasyonel bir sisteme erişebilmek için birleştirilmiştir. Savaşçıların iktidarına karşı, yeni bir servet iktidarının yükselişi doğrudur. Yoksul kitleler de, demokratik yolda ihtilâllere yol açmaktadır. Fakat, Tirani'nin, demokrasiden geldiğini belirterek tiranın halktan geldiğini söylemek hatalıdır (40). Bu tip gözlemler gösterir ki, Platon'un bu tarihi tasviri bir sınıflandırmadır ve Platon rejimleri «iyilikle kötülük, mutlulukla mutsuzluk derecelerine göre (41)» bir değer sırasına koymuştur.

(36) Challaye F., op. cit., s. 47.

(37) «Devlet», IV, 433, s. 191.

(38) Devlet, VII, 544 vd.

(39) Touchard J., op. cit., s. 31.

(40) Touchard J., op. cit., s. 31.

(41) Devlet, IX, 580 b, s. 418.

Platon, tasnifinde, Isparta rejiminin Atina demokrasisine olan nisbî üstünlüğünü belirtmek ister. Oluş'un «Devenir» yıprandığı bu rejimlerden hiç biri mükemmel ve devamlı değildir. O halde, Oluş'un gelişmesine dayanan medeniyetlerin bozuluşu konusunda kötümser bir nazariye ve İdealizme dayanan hakikat için de, iyimser bir nazariye kurulabilir (42).

Platon için, en mükemmel oligarşiler bile, bozuluşa doğru ilk adımlardır ve Platon bir altın çağın kurulmasını tavsiye eder. Bu çağ, mevcut Yunan sitelerinin belki mazisindedir. Fakat; ideal, mevcut ve fiilî rejimleri aştığı için, toplumların gelişmesini mazisine veya geleceğine ait bir temenni olabilir (43).

4 — İnsan ve Civitas

Platon, fikirlerini açıklarken tarih gibi, antropolojiye de başvurur. İnsan üçlü bir münasebetten meydana gelir ki: Akıl, diğergâm duygular ve aşağı arzular. İdeal civitas'de de akıl hâkim olmalıdır. İdeal civitas'ı kurmak ve mükemmel insanları gerçekleştirebilmek aynı iştir. Âdil bir insanı bulabilmek için, âdil bir civitas kurmak gerekir. Fakat, bu konuda, Platon'un büyük bir yeniliği yoktur, bütün yüzyılı onun gibi, yani, civitas nasılsa, insanın da o şekilde olacağını düşünmüştür. Platon'un civitas'ı bütün bir halktan değil, beraber yaşamaları mükemmelliği gerçekleştirecek, birbirinden ayrı üç sınıftan meydana gelecektir. Her sınıf ruhun bir cephesini, ve civitas'ın bütünü, ruhun bütünü aksettirir (44).

Platon hem sınıflara bölünmüş, hem de bütün bir civitas teklif eder. Bütün platonik düşünüşte bu ikili istek vardır. Platon'un düşüncesi, bütün çağdaşlarındaki gibi, civitas topluluklarının bölünüşüdür: Eupatrides'lere karşı zenginler, zenginlere karşı fakirler. Gayreti, siyasî ve ahlâkî açıdan, bir bütün olan Devlet'i gerçekleştirmektir (45).

Platon, insanların tabiat yönünden eşit olmadıkları kanısındadır. (Bu belki de, aristokratik fikirlerin bir kalıntısıdır). Çeşitli organlar birliği sağlamak için görevlerini yapar ve bu şekilde ortak çıkar sağlanır. Böylece, hiyerarşi, şüpheli tarihi haklar üzerine kurul-

(42) Touchard J., op. cit., s. 32.

(43) Touchard J., op. cit., s. 32.

(44) Touchard J., s. 33.

(45) Touchard J., s. 33.

mıyarak, meşru ihtisas kollarına bölünür. İktidar, yüksek fikri seviyedeki bir sınıfa verilerek, mevcut kastlardan ayrılır ve Eupatrides'lerin, tüccarların, ve kitlenin üstünde kalır. Platonik yapı, tarihin dağıttığı adalet ve akla dayanan, bir hiyerarşi kurmak ve gelişmenin bozduğu değerleri İde'ler âlemine yükseltmek için yapılan cazip bir deneme olarak görülebilir. Ahlâkî isteklerinin sertliği ile Platon, eserine belki de dinî bir nitelik kazandırıyor ve gelecek için ismine bağlı bir nazariyeyi kuruyordu (46).

5 — Vatandaşların Eğitimi

Yönetici sınıfı mükemmel bir öğretim yetiştirir. Platon'un açıklamadığı bir elemenden sonra, geleceğin şef ve savaşçılarına, 17 den 20 yaşına kadar sportif bir çalışma yaptırılır. 20 yaşından, 30 yaşına kadar geleceğin filozoflarına ideal düzeni anlatmak için, ilimler hakkında bilgi verilir. 30'dan 35'e kadar İde'ler nazariyesi anlatılır. Ancak o zaman kâinatın esasını anlayabilirler ve tutumları gerçekler üzerine kurulabilir. Sonraki 15 yıl siyasi görevlerde bulunurlar. 50 yaşından itibaren de, en yüksek görevlere erişerek felsefe ile meşgul olabilirler (47).

Yardımcılar da, geleceğin filozoflarının ayrılmaya başladığı 20 yaşına kadar aynı eğitime tâbidir. Ruhu yücelttiği için eğitimde müziğe yer verilir. Şiirin pek yeri yoktur (48).

Özel surette yetiştirilen kişilere verilen siyaset bir ihtisas işidir. Platon, düşünürler arasında siyaseti basit oportünizmden kurtarmak isteyen bir filozoftur (49).

Platon'a göre, savaşçılar sınıfında kadınlar aynı faaliyet alanlarına sahiptir ve aynı eğitime tâbi tutulurlar. Evlilik bağları kaldırılmıştır ve nüfusun artması işleri ile *magistra*'lar ilgilenir. Savaşçıların özel mülkiyet hakkı yoktur. Bu şekilde yönetici sınıf tek bir aile teşkil eder. Bütün kişisel bağlarından kurtulan fert doğrudan doğruya devlete bağlanır ve toplum ancak bu şekilde bir bütün haline gelebilir. Bu fikir, «Devlet»in *utopia* karakterini daha belirli bir hale sokmaktadır (50).

(46) Touchrad J., op. cit., s. 34.

(47) Touchrad J., op. cit., s. 35.

(48) Touchrad J., op. cit., s. 35. dn. 1.

(49) Touchard J., op. cit., s. 35.

(50) Touchard J., op. cit., s. 36.

Platon bu büyük eseri bittikten sonra da, çeşitli siyasi rejimlerin hüküm sürdüğü Yunan şehir devletlerini incelemeye devam etmiştir. Sonraki eserlerinde yaptığı değişiklikler, düşüncelerinin temelden bir değişikliğini değil, olaylardan uzaklaşmadığını ve düşünmeye devam ettiğini gösterir (51).

Platon'un kanaati, bilginin hüküm sürdüğü rejimler hariç, diğerleri için değişmez. Yöneticiler, sözde politikacılar yine taraf tutan, taklitçi, şarlatan ve mugalatacıdır. Zaten, Platon için sadece bir Atina olayı değil, bir Yunan olayı vardır. Tecrübelerinin sonuçlarına dayanan fikirleri devrinin Yunan tarihine de ışık tutmuştur (52).

II — Siyaset

Platon'un Devlet'i Siyaset ile tamamlanabilir. Bu eserinde şefin rolünü tarif etmeye çalışır. İdeal şefin yokluğunda toplumu yönetmesi gereken kanunun rolü ve değerini de inceler. Yürürlükteki kanunları beğenmeyen, fakat kanuniliğe de öncelik tanımak isteyen Platon, siyasetin çeşitli elemanlarını âhenkli bir bütün halinde «dokuyacak» bir ideal şef temenni eder (53).

Bu eserde devlet adamının erişmesi gereken amacı gösterir. Bu amaç, vatandaşları daha mutlu ve iyi yapabilecektir. Buna da, kişileri düzelterek ve hisleri terbiye ile yücelterek erişilebilir (54).

Siyasi'sinde de yine iyi ve kötü rejimler vardır. Ona göre, tirani yine en kötü rejimdir. Zaten Yunan dünyasında da, Platon'un bu konudaki düşüncelerini değiştirecek bir yenilik yoktur (55).

Gerçek şef, bilen, kendisi için tek kanun devletin selâmeti olanıdır. Şef, âmme memurlukları etrafında haykıran yalancı siyasetçilerden değildir. Şef, sitenin selâmetini temin edecek İyi ilmini bilmelidir. Şef, tiranın zıddıdır, kendi şahsı için hiçbir şey aramaz, herkesin hizmetindedir. Zekâ ve ahlâk bakımından diğerlerinden üstündür (56).

(51) Luccioni J., op. cit., s. 102.

(52) Luccioni J., op. cit., ss. 104, 105.

(53) Touchard J., op. cit., s. 36, n. 1.

(54) Mosca G., op. cit., s. 45.

(55) Luccioni J., op. cit., s. 102.

(56) Crozat C., op. cit., ss. 75, 77.

Platon'un siyaseti «kanunla veya kanunsuz, gönül rızası ile veya kuvvetle insanları iyiliğe yöneltmek ilmi» dir. Platon, Siyasî diyalogunda, monarşik bir hükümet tarzına taraftardır (57).

Siyasî, sanat ve kralî bir örgü içinde, sitedeki hür insanların ve kölelerin bütününe ele almaktadır (58).

1 — Siyaset ve Din

Platon için, siyaset tamamen insani bir kavram değildir. Yaratılışın kutsal alanda bilinişi, ona uymak yolunda devamlı bir gayrettir. Onun istediği dinin kamu düzenine hâkim olması değildir. Dinin toplumdaki sonuçlarına dikkat eder. Herşeyin ilâhi bir temeli olduğuna inanır. Siyasetin amacı, insanlara mutluluk sağlamaktır. Platon, Siyasî diyalogunda, ilahî temel düşüncesine bir yön vermek ister. İdareci ve kanun koyucunun sitedeki faaliyeti, ilahî kuvvetin dünyadaki faaliyetine benzer. Zira, ikisinin de amacı iyiliğin gerçekleşmesidir (59).

Bu görüşün etkisi altında, Platon efsanevi bir mazide, tanrıların mükemmel kurallara göre yönettiği bir toplum düşünür. Platon'un siyasî kurallarının sertliği, insanlığa has bazı zayıf ve eksik tarafları, tanrı gibi varlıklardan müteşekkil bir ideal toplum düşündüğü ve onlara kanunlar yapıp, görmemesinden ileri gelir (60).

Bazen, insan tabiatından, dolayısıyla, siyasetten çok şeyler bekler. Zira, ideali ilâhî bir modeldir. İnsani problemlerin çözülmesinde, bu devamlı mükemmeliyet arzusu, bu ilâhî tutku, Platon'un fikirlerine bir büyüklük ve asalet verir. Platon, bakışlarını bu ilâhî modelden ayıramaz. Fakat, bu İyi'nin hâkim olduğu bir dünyanı gerçekleştirebilmesi için, ilâhî kuvvetin devamlı ve tam bir yardımı gerekirdi (61).

Tanrı, insanların işlerine karışma ve insanlığı canlandırarak üstün insanı göndermek hakkını saklı tutmaktadır. Tanrının, amaçlarını gerçekleştirmek için insanlara ihtiyacı olacaktır; bu da, filozoftur ve filozof civitas'ı İyi'ye doğru götürmek için çalışacaktır.

Platoncu devlet dinî sorunlara uzak kalmaz ve vatandaşlara ada-

(57) Akbay M., op. cit., s. 85.

(58) Goldschmidt V., Les Dialogues de Platon, Paris, 1947, s. 273.

(59) Luccioni J., op. cit., s. 237.

(60) Luccioni J., op. cit., s. 238.

(61) Luccioni J., op. cit., s. 239.

leti temel olarak benimseyen bir tanrı fikrini vermek ister. Bu konuda yanlış fikirler veren şairler mahkûm edilir ve civitas'tan çıkartılır. Platon'un ideal civitas'ında yöneticiler, ilâhî kanuna aykırı faaliyetlerde bulunmazlar. İlâhî kanun, düzenin ve siyasî teşkilâtın üstün kuralıdır. Platon, devrindeki, tanrıdan uzak, maddî ve dünyaya ait çıkarlar peşindeki, civitas'ları mahkûm etmektedir. Bu açıdan, Platon'un siyasî fikirlerinin ilâhî bir temeli olduğundan bahsedilebilir (62).

III — Kanunlar

Platon, yaşlılık eseri olan Kanunlarda, «Devlet»te tasvir ettiği ülküsel bir siyasetin uygulanmasına imkân olmadığını anlamıştır. Mümkün olanlardan en iyi bir devlet tasarladı. Bu yasaya uygun devletti. Ülküsel anlayışta, gerçek devlet adamı filozoflar için işe yaramıyan kanunlar, ilk sıraya geçmiştir. Devletin iskeleti olan kanunları, Platon, teferruatına kadar inceler (63).

Kanunlar diyalogunun önemli bir tarihî temeli vardır. Hukukun menşei hakkında fevkalâde bir etüddür ve gerçekleri Devlet'ten daha iyi yansıtır (64). Prensipleri gerçek hayata uyacak şekilde değiştirilmiştir (65).

Kanunlar'da, insanın eksikliklerini, yetersizliklerini görebilen, yazılı kanunlar dışında başarılı bir yönetim ve yapılamıyacağını anlıyan bir Platon vardır. Konuyu din açısından ele alır ve «İnsan her şeyin ölçüsüdür» diyen Protagoras'a, «her şeyin ölçüsü Tanrıdır» diye karşılık verir... Kanunlardaki devleti orta sınıfa dayanır ve kapalı bir ekonomi düzeni içindedir (66).

Civitas'ın kanunları, ideal Devletteki filozof-kralın yerini tutar. Kanunlar'daki yöneticiler için de, Platon'un muhtevasını belirtmediği, yüksek bir eğitim gerekir (67).

Platon'un bu devleti teokratik ve serttir. Civitas'ta tanrısızlığa izin verilmez. Kanunî hükümlere, dinî hükümler karışır. Böylece

(62) Luccioni J., op. cit., s. 240.

(63) Crozat C., op. cit., s. 31.

(64) Vecchio del G., op. cit., s. 31.

(65) Akbay M., op. cit., s. 90.

(66) Akın İ., op. cit., ss. 14, 15.

(67) Labrousse R., op. cit., s. 61.

civitas'ın manevî birliği sağlanır. Kurallara aykırı hareket edenler önce düzeltilmeye çalışılır, başraisızlık halinde idam edilirler. Es devamlı idare tarıma dayanan bir aristokrasidir. Hepsinin mülkiyet hakkı ve aynı siyasi hakları olan, 5040 vatandaştan kurulmuş bir civitas düşünür (68). Bu eserinde, özel mülkiyet vatandaşlar arasında belirli servet farkları olmadıkça kabul edilir. Devlet büyük bir ailedir, bu sebeple nüfusu, muayyen bir sınırı aşmamalıdır (69). Vatandaşların sayısı, muayyen bir seviyeyi aştığı takdirde, Platon dışarıya bir koloni gönderilip bağımsız bir civitas'ın kurulması gerektiğini ileri sürer (70). Kişilerin serveti ancak muayyen bir ölçüde çoğalabilir. (Bu nokta, Kanunlar'ı, Devlet'ten ayırmaya yeter.) Civitas, denizden uzakta kurulmalıdır. Bu şekilde, deniz şehirlerindeki gibi, halkın ticaretle uğraşarak ahlâkının bozulması önlenir. Hükümet merkezi mümkünse, ülkenin ortasında veya yakın bir yerde kurulmalıdır (71).

Platon' Kanunlar'da civitas'ın politik organları arasında, görev ve yetki bölümü yapar. Bu bölüme göre, yürütme yetkisi, «memurlar kuruluna» verilmiştir. Yasama yetkisi 360 kişilik «âyan Meclisi»nde, yargı yetkisi üç dereceli mahkemelerdedir. Bir de, civitas'ın en olgun yaşlılarından meydana gelen on kişilik bir yüksek kurul vardır (72).

Mecburî evlilik, müşterek yenen yemekler, yabancı ülkelere seyahat yasağı, sert bir para politikası, özel ahlâka ait teferruatlı hükümler ve kölelere ait sıkı bir düzen vardır (73). Bütün bu tedbirlerin amacı, örf ve âdetlerin seviyesini yükseltmek ve bağımsızlık isteklerini söndürmek içindir. Bu aristokratik devlet, askerî tarzda sıkı bir yönetime tâbidir (74).

Platon, bu son eserinde tabiatı müsaadesi nisbetinde gerçekçi olmak istemiştir. Fakat, büyük idealistin bu dönüşü sınırsız değil-

(68) Touchard J., op. cit., s. 36.

(69) Mosca G., op. cit., s. 46.

(70) Aster E., op. cit., s. 137.

(71) Crozat C., op. cit., s. 83, Touchard J., op. cit., s. 36.

(72) Akın İ., op. cit., s. 15.

(73) Eski Çağ medeniyetinin önemli müesseselerinden biri olan kölelik, düşünürler tarafından tabii bir olay olarak karşılanır. İyi bir idarenin konusudur, politikanın değil. Ahlâkî fikirleae konu teşkil edebilir. Platon, Kanunlar'da köle ayaklanmalarına engel olmak için, çeşitli dillerdeki kölelerin seçilmesini tavsiye eder. Touchard J., op. cit., s., 11.

(74) Touchard J., op. cit., s. 36.

dir (75). Kanunlarında iki konu değişmez: anti-kapitalizm ve devletçilik. Zenginlik toprakların eşit paylaşılması ile önlenir; faiz, fiyatlar ve kârlar sınırlandırılır, nüfus tahdid edilir. Bunları başarmak için de, çocukların eğitimine kadar civitas'a müdahale edilir (76). Platon her zaman devletçidir ve sosyal yapıyı sıkı bir şekilde düzenler (77).

Platon, Kanunlarda monarşi ve demokrasi karışımı bir sisteme taraftar olmuş, fakat demokrasiye yönelmemiştir. Zamanının olayları, siyasi terbiye, yetiştiği mektep, etkisinde kaldığı siyasi görüşler, filozofun antidemokratik prensiplere daha çok önem vermesine sebep olmuştur (78).

Kanunlar'ın özelliği «ikinci bir yol» teşkil etmeleridir. Dinin otoritesi artık, akla dayanan sokratik hür düşüncenin yerini almaya başlamıştır (79).

Platon'daki bu değişiklikleri belki de, yaşı desteklemiştir. İnsanları ve olayları daha iyi tanıyarak, bazı görüşlerinin değişmesi de normaldir. Çalışma ve araştırma ile gelişen zekâsı, daha olgunlaşmıştır. Artık meseleleri daha iyi görmekte ve daha iyi çözüm yolları bulmaktadır (80). Entelektüel doğruluğunun sonucu olarak, bazı noktalarda yanıldığını kabul etmektedir. Mübalağaya kaçan görüşlerini de düzeltmiştir. Zaten, siyasi bir toplumun mutluluğunun yanlış görüşlerle sağlanamayacağını bilmektedir. Temel prensiplerinin yanlış olduğunu düşünmemiş, fakat insan tabiatını yeteri kadar tanımadan, verdiği insan ve toplum hakkındaki hükümlerini değiştirmiştir.

Platon, Kanunlar'ında, Devlet'tekinden başka, ideal bir civitas kabul etmektedir Platon, Kanunlar'ında, Devlet'tekinden başka, ideal bir civitas kabul etmektedir (80)

1 — Platon'un Ceza Kavramı

Platon'un özel bir şekilde dikkat etmeye lâyık gördüğü bir ta-

(75) Luccioni J., op. cit., s. 311.

(76) Piettre A., op. cit., s. 13.

(77) Crozat C., op. cit., s. 83.

(78) Okandan R. G., İlk çağda demokratik ve anti-demokratik görüşler, İ.H.F.M., 1948, C. XIV, s. 510.

(79) Schilling K., op. cit., s. 65.

(80) Luccioni J., op. cit., s. 311.

kım kanunlar vardır: Ceza kanunları. Platon'a göre, bu kanunların amacı, insanı mahvetmek, kaybetmek değil; kurtarmaktır. Suçluyu, menfaat hissiyle veya zâlim bir arzu ile eziyete sokmamalı, adalet esaslarına göre ıslah etmelidir. Adaleti gözönünde tutmayan bir fayda fikri ile ceza kanunu konulamaz. Ceza vermekte esas, kefaret ve ibret prensibidir. Devletin görevi, iyiliğe hürmet ettirmek, kötülüğü cezalandırmaktır. İlâhî adalet yerine geçen insani hükümetin rolü budur (82).

Platon için ceza kanunlarında terbiye edici bir amaç vardır. Suçluları birer hasta olarak kabul eder. Kanun onları iyileştirecek vasıta, ceza da ilâçtır. Fakat suç işlenmesi sebebiyle, devlet de hastalanmış olur, bu itibarla devletin selâmeti gerektirirse, suçlu ortadan kaldırılır (83). Ceza kanunları insanları fenalıktan korur, onları tedavi eder. Zira hiç bir insan isteyerek fena değildir (84).

Modern teorilerin bu görüşlerden büyük ölçüde faydalandığı şüphesizdir. Modern bir kriminaliste bu kavramları sadece devrinin şartlarına uydurmak kalıyor. Bugünkü ceza kavramının, doktrin ve uygulama alanında, Platon'la sadece teferruat farkları vardır. Fakat, Platon'da bu kavramların daha karışık olması zamanın ve şartların icaplarındanadır (85).

S O N U Ç

Platon'un eserlerindeki hukuk anlayışı hayatının çeşitli devrelerini aksettirmektedir. Demokrasi ve tirani'yi yakından tanımıştır. Filozofların yönetimi fikri, Platon'un Akademi'deki öğretimi ile ilgilidir. Talebelerinin çoğu, siyasetle uğraşan kişilerdi. Platon, olayların dikkatli bir gözlemcisidir. Sisteminin pek lydtalık olmıyan noktası, amaç edinilen İyi'nin ne olduğunun anlaşılabilmesidir. İyi niyetle de, olsa, *utopia*'yaya kaçmış ve varlığı tesadüfe bağlı olan üstün insana fazla güvenmiştir (86).

(81) Luccioni J., op. cit., s. 312.

(82) Yörük A. K., Hukuk Felsefesinde Eflâton Doktrini, s. 336.

(883) Vecchio del G., Hukuk Felsefesi Dersleri, s. 43.

(84) Akbay M., op. cit., s. 90.

(85) Jodelet M., La Conception de la Peine chez Platon, Doktora Tezi, 1926, s. 344.

(86) Luccioni J., op. cit., ss. 315-319.

Platon'a göre, ebedî bir rejim yoktur. Buradan, yöneticilerin iki borcu belirir. Birincisi: rejimlerde zaruretini gerektirdiği değişiklikleri yapmak —Platon bunun örneğini Devlet'ten sonra. Kanunlar'ı yazarak vermiştir—, ikincisi, yöneticilerin kalitesini özel bir öğretim ile geliştirmek. Bu şekilde, onlara kabiliyet ve ahlâk formasyonu sağlamak.

Değerlerini kaybetmiyen prensipleri ile, Platon siyaset ilminin üstadlarından biri, belki de gerçek kurucusudur (87).

Platon bir siyasetçi olmaktan ziyade, bir ahlâkçıdır. Siyasetin amacının sadece fazilet, aracın da eğitim olduğunu iddia eder. Ona göre siyasetin hedefi ahlâktır. Bu hatalı bir görüştür, çünkü bu şekilde ekonomik faaliyetler tamamen ihmal edilir. Devleti vatandaşların mutlak hâkimi yapmak ve vatandaşlara hiç bir hürriyet tanımamak da, filozofun küçük tarafıdır (88).

Platon ve Aristo gibi filozoflar, şehir devletini (*polis*), Devletin en yüksek, en son ve en iyi şekli olarak kabul etmişlerdir (89).

Platon, en iyilerin yönetici olması zarureti ileri sürerken, Devletin dağılmasına engel olmak istemiştir. Dolayısıyla, savunduğu siyaset nazariyesinin pratik bir amacı ve zamanının tarihi şartları ile ilişkisi vardır (90).

Platon'un bugünlerde etkisi, müessese teorisinde, Hauriou'nun eserinde de kendisini gösterir (91).

Platon, Mutlular adasında, bilgelere tahsis edilen yere hak kazanmıştır (92).

(87) Luccioni J., op. cit., s. 321.

(88) Akbay M., op. cit., s. 92.

(89) Berkes N., Eski Atina'da Demokrasinin doğuşuna dair, Ankara Dil Tarih Coğrafya Dergisi, 1946, sayı 4, s. 445.

(90) Vecchio del G., op. cit., ss. 43, 44.

(91) Crozat C., op. cit., s. 85.

(92) Luccioni J., op. cit., s. 312.

BİBLİYOGRAFYA

- Abadan Y. : Devlet Felsefesi, Ankara, 1959
- Akbay M. : Umumi Amme Hukuku Dersleri, C. I, Üçüncü bası, Ankara, 1958
- Akın İ. : Devlet Doktrinleri, İstanbul, 1962
- Aster E. : Hukuk Felsefesi Dersleri, çev. Çağır, O. M., İstanbul 1943
- Berkeles N. : Eski Atina'da Demokrasi, Dil Tarih Coğrafya D., 1946
- Bilik E. : Sofistler, A.H.F.D., C. VII, sayı, 1-2
- Bouilelt M. : Dictionnaire d'Histoire et de Géographie, Paris, 1897
- Bréhier E. : Etudes de Philosophie Antique, Paris, 1955
- Chaillye I. : Petite Histoire des Grandes Philosophies, Paris, 1948
- Cresson A. : Platon, Paris, 1953
- Crozat C. : Amme Hukuku Dersleri, çev. Arsal O., İstanbul, 1938
- Daresté R. : Science du Droit en Grèce, Paris, 1893
- Devlet : İstanbul, 1958, çevirenler: Eyüboğlu S., Cimcoz M. A.
- Goldschmidt V. : Les Dialogues de Platon, Paris, 1947
- Labrousse R. : Introduction à la Philosophie Politique, çev.: Labrousse E., Paris, 1959
- Luccioni J. : La Pensée Politique de Platon, Paris, 1953
- Jodelet M. : La Conception de la Peine chez Platon, Doktora Tezi, 1926
- Mosca G. : Histoire des Doctrines Politiques, Paris, 1955
- Okandan R. G. : Umumi Amme Hukuku Dersleri, İkinci bası, İstanbul, 1959
Devletin ahlaki cephesi üzerine ilk çağ filozoflarının teorik görüşleri, İ.H.F.M., C. XII, sayı 2-3
- Okandan R. G. : İlk çağda demokratik ve anti-demokratik görüşler, H.F.M., 1948, C. XIV
- Prélot M. : Histoire des Idées Politiques, 1959 1

- Piettre A. : Pensée Economique et Théories Contemporaines, 1959
- Schilling K. : Histoire des Idées Sociales, Paris, 1962
- Touchard J. : Histoire des Idées Politiques, C. I, Paris, 1963
- Vecchio del G. : Hukuk Felsefesi Dersleri, çev. Erman S., İstanbul, 1952 Justice, Droit, Etat, Paris 1933 &
- Vecchio del G. : Leçons de Philosophie du Droit çev. J.A.B, Paris, 1936
- Weber A. : Felsefe Tarihi, çev Eralp V, İstanbul, 1964
- Yörük A. K. : Hukuk Felsefesi Dersleri, İkinci bası, İstanbul, i. 8
- Yörük A. K. : Hukuk Felsefesinde Eflâtun Doktrini İ.H.F.M., C. XV., 1948